

gradu in gospodstva tudi nikoli niso upravljali ministeriali, temveč od samega začetka oskrbniki. Mlinarjeva obravnava gospodstva in edicija dveh urbarjev, prvega iz leta 1498 in drugega iz leta 1636, se konča s prodajo deželnoknežjega gospodstva (kar je le-to postalo leta 1456 z izumrtjem Celjskih) v zasebne plemiške roke.

Prav specifičnost belopeškega gospodstva, ki je bilo po svoji geografski legi in gospodarski strukturi (razvito rudarstvo in fužinarstvo) bistveno drugačno od drugih gospodstev kranjskega in širšega alpskega prostora, je Janeza Mlinarja privedla k pripravi kritične izdaje dveh njegovih najstarejših ohranjenih urbarjev. Pri tem se je zavestno odpovedal običajni praksi tabelaričnega prikaza vsebine urbarjev, s katero se, kot je pojasnil, zlahka izgubi osnovna povedna vrednost.

Starejši urbar z letnico 1498, ki ga lahko označimo še kot srednjeveškega, je nastal v okviru Maksimilijanove reforme finančne uprave in se ohranil v fondu vicedomskega urada za Kranjsko v Arhivu Republike Slovenije. Mlajši iz leta 1636, nastal ob prodaji gospodstva rodbini Eggenberg, je nasprotno ohranjen v dveh čistopisnih izvodih v zbirki rokopisov Koroškega deželnege arhiva v Celovcu in v pozneje nastalem izvlečku, najdenem v belopeškem gosposčinskem arhivu v osrednji slovenski arhivski ustanovi. V pričujoči objavi so v največji možni meri upoštevana uveljavljena edicijska načela za pripravo tekstokritičnih izdaj tovrstnih besedil. Mlinarjeva izdaja vsebuje v uvodni študiji še obravnavo žitnih, površinskih in preostalih mer, denarnih sistemov ter podložniških obveznosti in dajatev. Nadvse koristen in uporaben je daljši nemški povzetek, umeščen še pred samo edicijo urbarjev in ne šele na konec monografije.

Nemalo truda, premisleka in iznajdljivosti je zahtevalo identificiranje in lociranje toponimov. Zaradi nedvoumnosti je avtor v imenskem in krajevnem kazalu ohranil izvirne oblike osebnih imen, originalne toponime, od katerih jih je peščica morala ostati neidentificiranih, pa je ustrezno opremil s kazalkami k današnjim imenom, tako slovenskim kakor nemškimi in italijanskimi. Dragoceno je stvarno kazalo, v katerem najdemo več specifičnih, drugje malo znanih ali sploh neznanih pojmov.

Mlinarjeva kritična izdaja bo lahko uporabna za zelo različne raziskave, zgodovinske in druge, od jezikoslovnih do geografskih in okoljskih. Odveč bi bilo naštevati, kaj vse prinaša in kakšna vprašanja ji lahko predstavniki posameznih strok zastavijo. Želeti je seveda, da bi v doglednem času – ne šele čez četrto stoletje, ampak po možnosti najpozneje čez četrto stoletje – ugledalo luč sveta tudi nadaljevanje, in sicer objava urbarjev iz druge polovice 17. in iz 18. stoletja, s katero bi podobno kot za belokranjski prostor dobili zaokrožen prikaz še enega obmejnega in nikakor ne nepomembnega dela slovenskega ozemlja v luči urbarjev skozi tri stoletja zgodnjega novega veka. Po-

trebe po takšni ediciji vsekakor obstajajo. Pisec teh vrstic je denimo pogrešal pričujočo objavo kolega Janeza Mlinarja vsaj že desetletje, ko se je moral sam prebijal skozi izvornike, četudi samo v zvezi s parcialnimi vprašanji. Povpraševanje po nadaljevanju objave se bo z Mlinarjevim »prvencem« zagotovo močno povečalo tudi med strokovno in ljubiteljsko javnostjo v lokalnem okolju. Zdi se, da naključja niso naključja in da je radovednost javnosti pogosto potešena ob ravno pravšnjem času. Tako najbrž ni slučaj, da je bil prostor Zgornjesavske doline prav v zadnjih letih deležen bolj poglobljenih zgodovinskih raziskav, ki so v glavnem našle mesto v tematski številki *Kronike* iz leta 2016.

Boris Golec

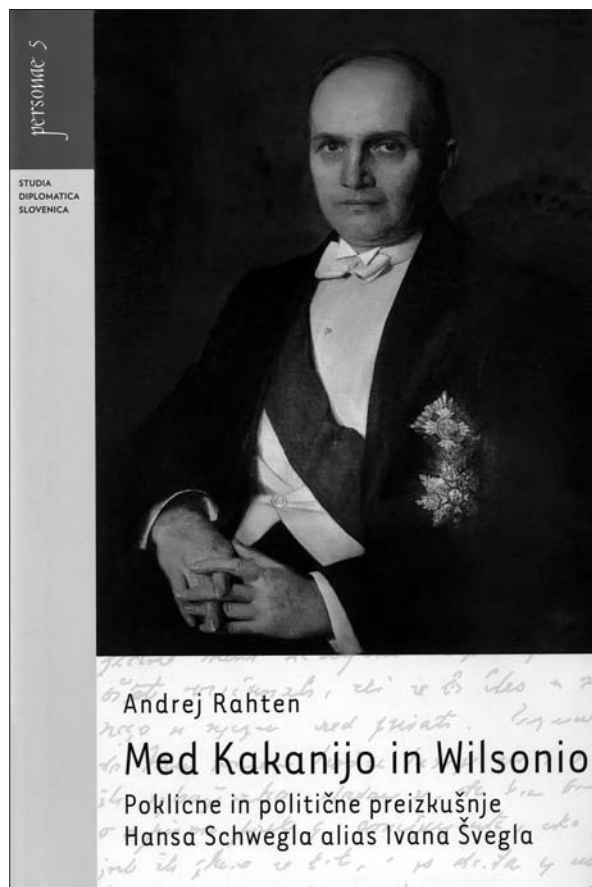

Andrej Rahten: Med Kakanijo in Wilsonio. Poklicne in politične preizkušnje Hansa Schwegla alias Ivana Šveгла. Ljubljana, Celovec, Dunaj: Mohorjeva založba, 2018, 259 strani.

Znanstvena monografija slovenskega zgodovinarja in diplomata Andreja Rahtena obravnava življenje in delo slovenskega avstro-ogrskega konzula in generalnega konzula v ZDA in Kanadi, člana podpernega štaba slovenskega dela delegacije Kraljevine SHS na Pariški mirovni konferenci 1919, jugoslovanskega parlamentarca, člana jugoslovanske kraljeve vlade in jugoslovanskega poslanika v Argentini Hansa Schwegla oz. Ivana Šveгла. Monografija je razdeljena na relativno kratkih petnajst poglavij.

V prvem poglavju avtor predstavi zadnja desetletja »Kakanije« – Avstro-Ogrske monarhije. V drugem poglavju predstavi rod, otroštvo in prva leta življenja Hansa Schwegla. Hkrati opiše tudi življenje in delo njegovega strica Josefa Schwegla. Sorodstvene vezi so igrale pomembno vlogo pri vključitvi mladega Hansa Schwegla na šolanje na Dunaju na ustreznih pripravljavnih za avstrijske diplomate in ostale visoke položaje v Habsburški monarhiji.

V naslednjem poglavju se avtor posveti delu diplomata Schwegla v njegovem prvem obdobju v ZDA. Nato v petem poglavju predstavi njegovo delo v Winnipegu v Kanadi, kjer na podlagi arhivskih virov zajame vse njegove prepire in težave na tem delovnem mestu znotraj diplomatskih krogov Habsburške monarhije. V šestem poglavju z značilnim naslovom »Stavkokaz v Koloradu« predstavi Schweglovo delo kot konzula v Denverju. V poglavju o vojnih izzivih se posveti dejavnosti habsburške diplomacije v ZDA in Schweglovi vlogi pri tem. Podrobno opiše primer diplomatskih predstavnikov poslanikov

ZDA v času tik pred prvo svetovno vojno in v času same vojne. Zanimiv je tudi avtorjev prikaz dejavnosti Konstantina Dumbe, avstro-ogrškega poslanika v ZDA, vključno s škandalom, ki ga je odnesel s položaja. Značilno za prvi del monografije, ki obravnava Schweglove dejavnosti pred prvo svetovno vojno in med njo, je opiranje na arhivske vire dunajskih diplomatskih arhivov pa tudi poznavanje ozadij zgodovine posameznih pokrajin in držav, v katerih je Schwegel deloval.

V osmem poglavju avtor nadaljuje s Schweglovim življenjem po koncu prve svetovne vojne oz. po koncu njegove kariere avstro-ogrškega diplomata. V tem času si je Schwegel pričel urejati svoje posestvo, ki ga je po predsedniku ZDA Woodrowu Wilsonu poimenoval »Wilsonia«. Zanimivo in polno novih spoznanj je poglavje o Schweglovem delovanju na Pariški mirovni konferenci, kjer avtor popiše njegovo aktivno vlogo pri pridobivanju stikov slovenskih delegatov na konferenci z ameriško delegacijo oz. celo s samim ameriškim predsednikom Wilsonom. Nato v desetem poglavju predstavi še razmere v novi jugoslovanski državi.

V enajstem, dvanajstem in trinajstem poglavju avtor opiše Šveglovo pot od poslanca jugoslovanskega parlamenta, izvoljenega na Radičevi listi, do člana kraljeve jugoslovanske vlade in poslanika v Argentini. Tu se v prvi vrsti opira na njegov dnevnik, hkrati

pa tudi na poznavanje diplomatskih dejavnosti. Po upokojitvi se je Švegel vrnil na svojo posest »Wilsonio«, ki je doživela svoj propad v času komunistične Jugoslavije po drugi svetovni vojni.

Delo Andreja Rahtena predstavlja pomemben prispevek ne le k poznavanju življenja in dela doslej v zainteresirani javnosti relativno nepoznanega avstro-ogrškega in jugoslovanskega diplomata, ampak tudi k določenim aspektom in vprašanjem zgodovine konca 19. in prve polovice 20. stoletja na slovenskih tleh.

Matjaž Klemenčič

Trevor Shaw: Škocjanske jame 1920–1940. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 2018, 185 strani.

Najnovejše monografsko delo izpod peresa Trevorja Shawa, dolgoletnega raziskovalca Krasa (krasa), častnega člana Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU, prihaja kot zelo dobrodošlo delo. Obravnava raziskovalnih podvigov, spodbujanja in promocije turističnega razvoja ter vodenja jam med obema svetovnimima vojnima, ko so prešle pod italijansko upravo, je do sedaj ostala večinoma še neraziskana tema.

Dela Trevorja Shawa, in pričujoče ni izjema, odlikujejo pester nabor še neobjavljenega arhivskega, dokumentarnega in slikovnega gradiva, zlasti arhiva jamskih odsekov planinskih društev, raziskovalnih klubov in turistično promocijskih publikacij iz medvojnega obdobja. Avtor je zbral vire italijanskih upraviteljev jam, dostop do široke palete gradiv pa mu omogočajo tudi osebna poznanstva. Stalnica Shawovih publikacij so tudi bogate (še neobjavljene) ilustracije, fotografsko gradivo, načrti, tabele s ceniki in statistiko obiska, skice in zemljevidi, ki nedvomno obogatijo delo.

Avtor v uvodnih mislih izpostavi, da gre pri knjigi za »zapolnitev vakuma« o objavah o Škocjanskih jamah v obdobju 1920–1940. V uvodnem delu se na kratko posveti predstavitvi jamskega sistema, zgodovini raziskav in obiska do leta 1920, nato oriše lastniško strukturo jam po drugi svetovni vojni. Uvod tako sintetizira čas pred osrednjim obdobjem raziskave, ki se mu posveča, in po njem. Razprava o obravnavanem obdobju se začne v drugem poglavju, kjer se avtor posveti težavam, ki so nastopile s »spremembo nacionalne« oziroma boljše rečeno politične oblasti na območju jam. Nova, to je italijanska oblast, se je morala soočiti ne zgolj z drugačnimi pravnimi in administrativnimi strukturami, temveč tudi z zanemarjenostjo jame zaradi štiriletne vojne, ki je zaznamovala tudi to območje. Jamo so tako ponovno odprli leta 1923 (za obiskovalce uradno šele čez dve leti).